ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ӘКІМШІЛІГІ
АДМИНИСТРАЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OFTHE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ТАРИХШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ КОНГРЕСІ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНГРЕСС ИСТОРИКОВ
NATIONAL CONGRESS OF THE HISTORIANS

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯ КЕҢІСТІГІ: ҚАЗІРГІ ЗАМАН МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ» атты

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

международной научно-практической конференции

«РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН И ЕВРАЗИЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО: СОВРЕМЕННОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»,

посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан

WORKS

of the international scientific-practical conference

«THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE EURASIAN SPACE: THE PRESENT AND THE FUTURE DEVELOPMENT»

dedicated to the 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan

II бөлім • часть II • part II

АСТАНА
2016

ӘОЖ 94(574)(063)
КБЖ 63.3(5Каз)
Қ18

Бас редактор: Сыдықов Е.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры, т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Редакция алқасы:
Молдажанова А.А. – п.ғ.д., профессор, оқу ісі жөніндегі проректор
Қамзабекұлы Д. – ф.ғ.д., профессор, әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор
Айтмағамбетов Д.Р. – ректордың аппарат жетекшісі
Пауло Ботта – профессор, Аргентина
Жеребцов И.Л. – т.ғ.д., профессор, Ресей
Гюрер Гульсевин – т.ғ.д., профессор, Түркия
Садықов Т.С. – т.ғ.д., профессор, тарих факультеті деканы
Көмеков Б.Е. – т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі
Дүкенбаева З.О. – т.ғ.д., профессор, Еуразиялық зерттеулер кафедрасының меңгерушісі
Алпысбес М.А. – т.ғ.д., профессор
Бердагулова С.К. – т.ғ.к., доцент
Абдрахманова Г.С. – т.ғ.к., доцент
Сыздық С.Қ. – магистр, оқытушы

Редакция алқасының көзқарасы мақала авторларының пікірімен сәйкес келуі міндетті емес.
Мнение авторов публикаций не обязательно должно совпадать с мнением редакционной коллегии.
The opinion of the authors of publications do not necessarily coincide with the views of the editorial board.

Қ18 «Қазақстан Республикасы және Еуразия кеңістігі: қазіргі заман мен даму келешегі» атты Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның мақалалар жинағы, II б. 435 б. / Жалпы ред.бас. Е.Б. Сыдықов. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.

Труды Международной научно-практической конференции «Республика Казахстан и евразийское пространство: современность и перспективы развития», посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, часть II. 435 стр. / Под ред. Е.Б.Сыдыкова – Астана: Издательство ЕНУ им. Л.Н.Гумилева.

Works of the international scientific-practical conference «The Republic of Kazakhstan and the Eurasian space: the Present and the Future Development», dedicated to 25th anniversary of Independence of Kazakhstan, part II. 435 p. / edited by E.B. Sydykov – Astana: Publishing house of L.N. Gumilyov Eurasian National University.

ISBN 978-9365-31-794-1

Жинақта 2016 жылдың қазан айының 20 күні Астана қаласында Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары берілген. Мақалалар автордың редакциясымен жарияланды.

В сборнике представлены труды международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, прошедшей в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. Астана, 20 октября, 2016 г. Материалы публикуются в авторской редакции.

The collection contains the works of the international scientific-practical conference dedicated to 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan, which was held at the L.N. Gumilyov ENU. Astana, October 20, 2016. Materials are published in author›s version.

ISBN 978-9365-31-794-1

ӘОЖ 94(574)(063)
КБЖ 63.3(5Каз)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2016

МАЗМҰНЫ

СЕКЦИЯ – 1. ЕЖЕЛГІ ДӘУІРДЕН ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢГЕ ДЕЙІНГІ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТІ / ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА КАЗАХСТАНА С ДРЕВНЕЙШИХ ВРЕМЕН ДО НАШИХ ДНЕЙ

Абдрахманова Г.С., Каратаев О.К. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА 3

Абдрахманова К.К. ТОРГОВЛЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫМИ ТОВАРАМИ В ГОРОДАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА В 1950-1970-е ГОДЫ 6

Абуев К.К. СИБИРСКОЕ ХАНСТВО В КОНТЕКСТЕ КАЗАХСКО-РУССКИХ ОТНОШЕНИЙ (историография проблемы) 9

Азмұханова А.М. ЖӘДИДТІК ОҚУ ЖҮЙЕСІНЕ КӨШУ ЖОЛЫНДАҒЫ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ЕҢБЕГІ. 14

Азнина К.А. ҚОЙЛЫБАЙ БАҚСЫНЫҢ КҮЙ ӨНЕРІ МҰРАСЫ 19

Алибек С.Н., Косанбаев С.К. ОПИСАНИЕ ТРАДИЦИОННОГО УКЛАДА ЖИЗНИ И БЫТА КОЧЕВЫХ КАЗАХОВ ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ (НА ПРИМЕРЕ Н.ЗЕЛАНДА, Н.КАЛМАКОВА, Г.И.СПАССКОГО И Б.ЮЗЕФОВИЧА) 21

Алпысбес М.А. ШЕРУШІ БАЙТАЙЛАҚ БАТЫР ТУРАЛЫ ТАРИХИ-ШЕЖІРЕЛІК ДЕРЕКТЕРДІҢ ТАҒЫЛЫМЫ 24

Альжанова Э.Е. КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬНОЕ ДЕЛО КАЗАХСТАНА В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА 30

Амрина М.С. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАЛАЛЫҚ ОБЛЫСТАРЫН ЗЕРТТЕГЕН Ф.А. ЩЕРБИНА ЭКСПЕДИЦИЯСЫНЫҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУ ТАРИХЫ 32

Анасова А.Б. МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША XIX ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ТОРҒАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ МӘДЕНИ-РУХАНИ ДАМУЫ 41

Арапов Ж.М. ҚАЗАҚ ЭТНОСАЯСИ БІРЛЕСТІГІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ НАЙМАН ТАЙПАСЫНЫҢ ОРНЫ 43

Ахметшина Г.У. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КИІМІНДЕГІ ОЮ-ӨРНЕК 47

Базылхан Н. ТЮРКО-МОНГОЛЬСКИЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ФАКТОРЫ (VII–XIV ВВ.) (этносемантические проблемы погребально-поминальных комплексов) 51

Балгабаева Г.З. РАЗВИТИЕ ВОЕННОГО ДЕЛА НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА В ПЕРИОД ЗАРОЖДЕНИЯ КОЧЕВНИЧЕСТВА 57

Балыкова А.М. БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРІНДЕГІ МЕДИЦИНАЛЫҚ МЕКЕМЕЛЕРДІҢ ДАМУ ТАРИХЫНАН (XX ҒАСЫРДЫҢ І ЖАРТЫСЫ) 60

Баширова А.М. МЕЧЕТИ И МЕДРЕСЕ В ВОСТОЧНОМ КАЗАХСТАНЕ 62

Баязитова Р.Р., Дукенбаева З.О. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ КҮРЕС МӘСЕЛЕЛЕРІ 63

Бекмагамбетова М.Ж., Бекмагамбетов Р.К. ОСВЕЩЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ НАЧАЛА XX ВЕКА В АКАДЕМИЧЕСКИХ ИЗДАНИЯХ: ПАРАЛЛЕЛЬНАЯ ДЕМОНСТРАЦИЯ 68

Беспалинов А.Т. К ИСТОРИИ ПРОИСХОЖДЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИССЫКСКОГО ХОЛОДНОГО ОРУЖИЯ АКИНАК В СРАВНЕНИИ С ОСТАЛЬНЫМИ НАХОДКАМИ 71

Біләлова Г.Д. ТАСМОЛА АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІНІҢ АҢ СТИЛІ 77

Брынза Т.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕДУЩИХ ТИПОВ МАТЕРИАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ЭПОХИ СРЕДНЕЙ БРОНЗЫ УРАЛО-КАЗАХСТАНСКИХ СТЕПЕЙ 80

Бурлуцкая (Банникова) Е.В. ОРЕНБУРГСКИЕ КУПЦЫ ДЕЕВЫ В РУССКО-АЗИАТСКИХ КОНТАКТАХ XIX ВЕКА 83

Дауконова Р.Т., Рамазанова Ф.С. НАУЧНОЕ ОПИСАНИЕ КРАЯ В МАТЕРИАЛАХ ДЕЯТЕЛЕЙ СЕМИПАЛАТИНСКОГО ПОДОТДЕЛА ЗАПАДНО-СИБИРСКОГО ОТДЕЛА РУССКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА 86

Джуманиязова Н. Х. ПОВСЕДНЕВНАЯ ЖИЗНЬ КАЗАХСКОГО НАСЕЛЕНИЯ В КОНЦЕ XVIII-НАЧАЛЕ XX ВВ. (НА МАТЕРИАЛАХ ОРЕНБУРГСКОЙ ГУБЕРНИИ) 89

Дүкенбаева З.О., Қоскеева Ә.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҰЛТ-ТІЛ МӘСЕЛЕСІНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ҚЫРЛАРЫ 93

Dukenbayeva Z.O., Shabambayeva A.G. ABOUT THE RESEARCH OF AKZHAN MASHANOV IN THE ANCIENT HISTORY OF KAZAKHSTAN 96

Елтай А. ҚАЗАҚ ЖҮЗДЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ МӘСЕЛЕСІ 98

Ерболова А.Е. ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ ТРУДОВ ИБН-ФАДЛАНА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ 100

Ерменбаева Г.К. ВКЛАД ТУРГАЙСКОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО КОМИТЕТА В ИЗУЧЕНИЕ ФОЛЬКЛОРА 104

Есимова Ж.К. МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ПЕРИОД ОСВОЕНИЯ ЦЕЛИННЫХ И ЗАЛЕЖНЫХ ЗЕМЕЛЬ 107

Bonora G. L., Habdulina M.K. INSCRIBED VESSELS AND SILVER ARTEFACTS FROM SOUTHERN KAZAKHSTAN IN THE SECOND HALF OF THE 1ST MILLENNIUM BC 111

Жанақова Н.Т. ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ ТАРИХИ МАҢЫЗЫ 118

Жанғалиев У.К. ҚЫПШАҚТАР ХАНДЫҒЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫ 121

Жаркенова А.М. КЕҢЕСТІК ОДАҚ ДӘУІРІНІҢ 50-80-ЖЖ. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАННЫҢ НЕГІЗГІ ЭТНИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ЕРЕКШЕЛІГІ 124

Жаркенова А.М., Жардемова А.А. САРАЙШЫҚ - ЕЖЕЛГІ ҚАЛАНЫҢ ҰЛЫЛЫҒЫ 129

Жауымбаев С.У. ҚАРҚАРАЛЫ ӨҢІРІН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЗЕРТТЕУ 131

Жумабаева Ж.К. ПРОБЛЕМАТИКА КАЗАХСТАНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА(1920-1990) 135

Жұмабаева Ж.К. «САРАЙШЫҚТЫҢ КРЕМЛІ» МӘСЕЛЕСІ: АҢЫЗ БЕН АҚИҚАТ 138

Ибадуллаева З.Ө. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҚҰРАМЫНДАҒЫ СУНАҚТАР 142

Исенов Ө.И. «МӘДЕНИ МҰРА» БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ЖАРИЯЛАНҒАН ТАРИХИ ЕҢБЕКТЕР ХАҚЫНДА 144

Искакова К.Ы., Оразаев С. Б. «ОТАНДЫ ҚОРҒАУДА» ГАЗЕТІ – ЛЕНИНГРАД МАЙДАНЫ ЖАУЫНГЕРЛЕРІ ӨМІРІНІҢ АЙНАСЫ 147

Исмаилов С.С., Бисембаева А.К. СТАНОВЛЕНИЯ И ЖИЗНЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ Ч.ВАЛИХАНОВА 149

Кабульдинов З.Е. «РАЗНОЕ ПРОИСХОЖДЕНИЕ» ИЛИ ИСТОРИЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ПОЛИЭТНИЧЕСКОГО КАЗАХСТАНА (к вопросу о реализации «Доктрины национального единства Казахстана») 152

Кабылбекова Б.Т. НАУЧНАЯ И ТВОРЧЕСКАЯ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ КАРЛАГА: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ 157

Кабылтаева С.К. РОЛЬ КАЗАХСКИХ ХАНОВ И БАТЫРОВ В ОХРАНЕНИИ ЦЕЛОСТНОСТИ КАЗАХСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В БОРЬБЕ ПРОТИВ «ДЖУНГАРСКОЙ АГРЕССИИ» 159

Каиржанов А.К. ТАМГОВАЯ ТЕОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ДРЕВНЕТЮРКСКОГО РУНИЧЕСКОГО АЛФАВИТА 162

Калыш А.Б. К ВОПРОСУ ОБ ЭТНИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ РАЗВОДОВ В АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ 167

Карибекова М.Е. ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛЫНДАҒЫ ЗИЯЛЫЛАР ҚЫЗМЕТІ 169

Касенов Е.Б. К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ 173

Козаченко Е.А. ЖИЛИЩНО-БЫТОВАЯ ПОВСЕДНЕВНОСТЬ ЛЮДЕЙ В 70-х ГОДАХ XX ВЕКА НА ПРИМЕРЕ УСТЬ-КАМЕНОГОРСКА 176

Крыкбаева С.М. ӨНЕРДЕГІ РӘМІЗ ҰҒЫМЫНЫҢ МӘДЕНИ МАЗМҰНЫ 178

Кусаинова Ж.Д. ДВИЖЕНИЕ КЕНЕСАРЫ КАСЫМОВА: ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ 181

Кушкумбаев А.К. ИСТОРИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА ТЕРМИНА «ЗОЛОТАЯ ОРДА» 184

Қабықаев Е.Ж. КЕҢЕСТІК КЕЗЕҢДЕГІ ЗАЙСАН АУДАНЫНЫҢ МӘДЕНИЕТІ 188

Қашқымбаев А. ЕГЕМЕНДІК ПЕН ТӘУЕЛСІЗДІК ТАРИХЫНДАҒЫ ЕЛЕУЛІ КЕЗЕҢ 191

Қуандық Е. ИНДУСТРИЯЛАНДЫРУДЫҢ ЗАРДАПТАРЫ 193

Магзумова А.С. ЖАЙЫҚ ҚАЛАШЫҒЫ ТЫҢ ДЕРЕКТЕРДЕ 201

Мажитов С.Ф. ФЕНОМЕН «ЭПОХИ ПЕРЕМЕН» И НАЧАЛО СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА (1985-1999 гг.) 204

Макашева А.С. ФОРМИРОВАНИЕ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ: ЭКСКУРС В ИСТОРИЮ 207

Малыбаева Б.С. ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОМ КАЗАХСТАНЕ В 1920-30-ЫЕ ГОДЫ 210

Мауткaнова А.Т. ЭТНИЧЕСКИЙ СОСТАВ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ В 1999 – 2016 гг. 213

Молдабай Талғат КӨНЕ ТҮРІК ЖАЗУЫ ТАҢБАЛАРЫНЫҢ СЕМАНТИКАСЫ ЖӘНЕ АВТОХТОНДЫҚ НЕГІЗДЕРІ 215

Мурат Уали ТРИ КЛАНА, ТРИ ЧАСТИ, ТРИ ЖУЗА 219

Мусабекова Р.М. О РЕПРЕССИРОВАННОМ ПИСАТЕЛЕ КАЗАХСТАНА (о писателе Ю. Домбровском) 221

Мусабекова У.А., Абилкасым М. ЭТНОКУЛЬТУРА ТЮРКСКИХ НАРОДОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ТЮРКСКИХ ПАМЯТНИКОВ) 225

Мұхатова О.Х. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТАРИХИ ОЙДЫҢ ДАМУЫ ЖӘНЕ МАХМҰД ҚАШКАРИ 227

Нуржанов А.А. КЕРАМИЧЕСКИЕ КОМПЛЕКСЫ ГОРОДИЩА КУЛАН 230

Оросхан Б. ТОРЕВТИКА ЖӘНЕ КӨШПЕЛІЛЕР ӨНЕРІ 235

Өтениязов С. ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТІ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ 237

Pedracki M, Умиткалиев У.У., Айтбаев А.Б., Адельчанов К.С. ПОЛЬСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ОБЛАСТИ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОЛОГИИ 242

Петрич Л.В. МЕТОДЫ РАБОТЫ ПО ЛИКВИДАЦИИ НЕГРАМОТНОСТИ НЕРУССКИХ НАРОДОВ ОРЕНБУРЖЬЯ В 1920-1930-Е ГОДЫ 244

Рамазанова Ф.С., Балапанова Э.М. ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РУКОВОДСТВА МОДЕРНИЗАЦИЕЙ КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ КАЗАХСТАНА (20-30 ГГ. XX В.) 247

Рахимбекова А.К., Ботаева З.Ф. ВКЛАД П.И. РЫЧКОВА В ИЗУЧЕНИЕ КАЗАХСТАНА: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ 250

Рахимбекова А.К., Садвакасова С.У. ИЗ ГЛУБИНЫ ВЕКОВ: ИСТОРИЯ И ЗНАЧЕНИЕ НАГРАД 252

Сабитов Ж.М. ДЖАМИ АТ-ТАВАРИХ КАДЫРГАЛИ ЖАЛАИРИ КАК ИСТОЧНИК О ЖИЗНИ УРУС-ХАНА 255

Садвокасова З.Т., Султанова А. ПУБЛИКАЦИИ ПО ПРОБЛЕМЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРТИЙНО-СОВЕТСКОЙ НОМЕНКЛАТУРЫ 258

Садыков Т.С., Жакиянова А.Н. ҚАЗАҚТЫҢ АУЫЗША ТАРИХЫНЫҢ ҰЛТ ТАРИХЫН ЗЕРДЕЛЕУДЕГІ РӨЛІ 261

Сайлаубаева Н.Е. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ӘСКЕРИ ӨНЕРІ 263

Сейтказина Қ.О., Тұрсынбек Ж.Қ. ҰЛЫ АҒАРТУШЫ ШОҚАН УӘЛИХАНОВ ӨМІРІНІҢ БЕЛЕСТЕРІ 266

Сейткалиев М.К., Буранбаев Р.Н. ИССЛЕДОВАНИЕ СВЯТИЛИЩ ПОЛУОСТРОВА ТУПКАРАГАН В 2015 ГОДУ 268

Сембаева Ә. ЕЖЕЛГІ ДӘУІРДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ МӘДЕНИЕТІ 270

Сураганова З.К. НЕМАТЕРИАЛЬНОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ КАЗАХСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО АЛТАЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ 272

Сыздыкова А.М. ОРГАНИЗАЦИЯ ГОРНОГО ДЕЛА В ПРОШЛОМ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ 276

Сыздық С.Қ. ЖАҢА ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ 278

Танатарова Ж.Т., Кенжебаева С.Е. ИДЕЙНАЯ КОНСОЛИДАЦИЯ МУСУЛЬМАН В ДОРЕВОЛЮЦИОННЫЙ ПЕРИОД 281

Тастекова Г.Б. 1920-шы ЖЫЛДАРЫ ҚАЗАҚ ЖЕРІ ШЕКАРАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН АНЫҚТАЛУЫ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТАРИХНАМАСЫ 287

Ташагыл А., Акмадиева Г.П. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ ТАРИХЫ 290

Тлеугабулов Д.Т., Свиридов А.Н. ТОПОГРАФИЯ ПОСЕЛЕНИЙ РАННЕГО ЖЕЛЕЗНОГО ВЕКА САРЫАРКИ 293

Толеубаев Ә.Т., Жуматаев Р.С., Шагирбаев М.С. ШІЛІКТІ ҚОРЫМЫНДА 2016 Ж. ЖҮРГІЗІЛГЕН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫҢ НӘТИЖЕЛЕРІ (бастапқы хабарлама) 297

Төлеубаев Ә.Т., Жуматаев Р.С., Шагирбаев М.С. АЛАКӨЛ АЙМАҒЫНДАҒЫ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ҚАЛА МӘДЕНИЕТІ 304

Тулбасиева С.К. XIX-XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ АЗАТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР ЖАЙЫНДАҒЫ ОЙ-ПІКІРЛЕРДІҢ ДАМУЫ 308

Тулекова М.К. ЕГЕМЕНДІК ЖЫЛДАРДАҒЫ КӨШІ-ҚОН 312

Туменова Л.Е. XIX Ғ. ҒАЛЫМДАР, САЯХАТШЫЛАР, ЭТНОГРАФТАРДЫҢ БӨКЕЙ ХАНДЫҒЫ ТАРИХЫНЫНА ҚАТЫСТЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІ 315

Зәкенұлы Т. ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІНІҢ АРҒЫ БАСТАУЛАРЫ 319

Үмітқалиев Ұ.Ү. Ә.М. ОРАЗБАЕВТЫҢ ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖҮРГІЗГЕН ЗЕРТТЕУЛЕРІ 327

Хабдулина М.К. НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ИЗУЧЕНИИ ПРОБЛЕМ РАННЕСРЕДНЕ-ВЕКОВОЙ АРХЕОЛОГИИ САРЫ-АРКИ 332

Шаймердинова Н.Г., Төребекова С.М. КӨНЕ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫР ЕСКЕРТКІШТЕРІНДЕГІ КӨСЕМШЕ ФОРМАЛАРЫНЫҢ ДАМУЫ 335

Шаймуханова С.Д., Баймагамбетова Ж.М. ПРОБЛЕМА ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ К ВОССТАНИЮ 1916 ГОДА В СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ 338

Шахаман З.Б. ЭТНОДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ (1999-2016 ГГ.): КРАТКИЙ ОБЗОР 340

Шойбекова А.С. РАҚЫМЖАН ҚОШҚАРБАЕВТЫҢ ЕРЛІГІ ТУРАЛЫ 1945-1960 ЖЫЛДАРДАҒЫ ПАЙЫМДАУЛАР 344

Шыныбеков Б.Ш. ДӘСТҮРЛІ ҚОҒАМДАҒЫ ТҰРМЫС-ТІРШІЛІКТЕГІ ҚАЗАҚ ҚЫЗДАРЫ МЕН ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ОРНЫ 346

Ыбырайхан М.Ы. СІБІРЛІК КӨПЕС С.А. ПОПОВТЫҢ ОРТАЛЫҚ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КЕН ЗАУЫТ ІСІ 350

СЕКЦИЯ – 2. ҰЛЫ ДАЛА ЕЛІ ЖӘНЕ Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ЕУРАЗИЯЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫ / СТРАНА ВЕЛИКОЙ СТЕПИ И ЕВРАЗИЙСКИЕ ВЗГЛЯДЫ Л.Н. ГУМИЛЕВА

Айтмагамбетов Д.Р. ҰЛЫ ДАЛА ЖӘНЕ Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ЕУРАЗИЯЛЫҚ КӨЗҚАРАСЫ 354

Арапов Ж.М. ГУМИЛЕВТІҢ КӨШПЕЛІ ЖӘНЕ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАР ТАРИХЫНА ЗЕРТТЕЛУ КӨЗҚАРАСЫ 356

Әлібек С.Н. Ә.Н.БӨКЕЙХАНОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТҰРМЫСЫ МЕН МӘДЕНИЕТІН СИПАТТАУ 358

Байбулсинова А.С. ҰЛТ ЖОСПАРЫ – ҚАЗАҚСТАНДЫҚ АРМАНҒА БАСТАЙТЫН ЖОЛ 360

Байбулсинова А.С., Серикова Л.С. ҰЛЫ ДАЛА ТАРИХЫ: ЗАМАНАУИ ТАНЫМ 362

Бикенов А.Х. Л.Н.ГУМИЛЕВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ КӨНЕ ТҮРІК ҚОҒАМЫНА ТӘН БИЛІК ИНСТИТУТТАРЫ 367

Болатұлы Нұржан «ҚАЗАҚ ЕЛІ САЯСАТЫ – ТЫНЫШТЫҚ ҺӘМ ТҰРАҚТЫЛЫҚ КЕПІЛІ: ТАРИХИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ» 370

Булекбаев С.Б., Алямова З.А. К ВОПРОСУО ВКЛАДЕ НОМАДОВ В МИРОВУЮ ЦИВИЛИЗАЦИЮ 373

Жақия М.Қ. КАРЛАГ - ҚАЗАҚТЫҢ ҚАСІРЕТІ ... 376

Искакова К.Ы., Елтай Ақтан Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ПАССИОНАРЛЫҚ ИДЕЯСЫ МЕН ЭТНОГЕНЕЗ ТЕОРИЯСЫ ЭТНИКАЛЫҚ ТАРИХТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ 379

Кабылтаева С.К., Комарова Дамира ЕВРАЗИЙСКИЕ ИДЕИ ЛЬВА НИКОЛАЕВИЧА ГУМИЛЕВА И СОВРЕМЕННОСТЬ 382

Кала Н.С. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ 384

Кенжебай Р.Н. Сейдахметова Г.Т. ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН АЙМАҒЫНДА ТУРИЗМ САЛАСЫН ДАМЫТУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕРІ 386

Любичанковский А.В. ЭТНОЛОГИЧЕСКАЯ ДЕТЕРМИНАНТА ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ВМЕЩАЮЩИЙ ЛАНДШАФТ В КОНТЕКСТЕ КОНЦЕПЦИИ ЭТНОГЕНЕЗА Л.Н. ГУМИЛЕВА 390

Номогоева В., Раднаева Э.Л. СТАНОВЛЕНИЕ БУРЯТСКОЙ НАУКИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРАЗИЙСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ 392

Оловинцов А.Г. «ИГО» ИЛИ ТОЛЕРАНТНОСТЬ НА ПРИМЕРЕ СУЩНОСТИ КАСИМОВСКОГО ХАНСТВА В XV-XVII ВЕКАХ 396

Өмірбекова Ж. КӨШПЕЛІЛЕРДІҢ ЭТНОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ 400

Пилипчук Я.В. ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА КАРЛУКСКОГО ДЖАБУЯТА 404

Radnaeva E., Talgatbek M., Dukenbaeva Z. AKZHAN AL - MASHANI IS A RESEACHER OF THE GREAT STEPPE CIVILIZATION 407

Рахимбекова А.К. ЭТИКА ДИАЛОГА МЕЖДУ НАРОДАМИ: НА ПРИМЕРЕ «ЛЕСА» И «СТЕПИ» 410

Сакенов Д.Ж. ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ МОДЕЛЬ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ КАЗАХОВ 413

Серикова Л.С. ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН 417

Сыздықов С.М., Смағұлов Н.Б. КҮЛТЕГІН ЖАЗБАСЫНДАҒЫ ЕЖЕЛГІ ТҮРІКТЕРДІҢ «МӘҢГІ ЕЛ» САЯСИ МАНИФЕСІ 419

Шалдарбекова А. К ВОПРОСУ О ГЕОГРАФИЧЕСКИХ И ХРОНОЛОГИЧЕСКИХ РАМКАХ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ 426

Балыкова А.М.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРІНДЕГІ МЕДИЦИНАЛЫҚ МЕКЕМЕЛЕРДІҢ ДАМУ ТАРИХЫНАН (XX ҒАСЫРДЫҢ І ЖАРТЫСЫ)

Халыққа медициналық қызмет көрсету әлеуметтік ортаның дамуындағы маңызды көрсеткіштердің бірі болып табылады. Кеңестік мемлекеттік жүйенің үстемдік еткен тұсында Қазақстандық денсаулық сақтау ісі жеке-дара қызмет қылмады, КСРО-ның ортақ денсаулық сақтау ісінің құрылымдық құрамдасы болды. Оның дамуының негізгі бағыттары мен мазмұны жоғарыдан айқындалды. Барлық қаулылар мен бұйрықтар ресми сипатта болды, денсаулық сақтау мұқтаждығынан қаражат қалдық ұстанымы бойынша бөлінді. Денсаулық сақтауға мемлекеттік бюджеттен ұлттық табыстың 2,5-3,0 пайызынан аспайтын қаражат бөлінді, ал осы уақытта әлемнің дамыған елдерінде 6,0-8,0 кейде 12,0 пайыз бөлінген.

Қазақстанда 1913 жылы алты миллион халыққа қызмет көрсететін 1666 орындық 98 аурухана, 196 дәрігер болған екен. Ал, 1924 жылы аурухана саны 159 болып, ондағы орын саны 3767-ге жетті. 1913 жылға қарағанда аурухана саны 4,4 есеге, орын саны 13,0 есеге артқан [1, 2-5 бб]. Соған байланысты, халыққа медициналық көмек беретін денсаулық сақтау мекемелерінің желісін жекелеген аймақтар бойынша қарастырамыз.

Жалпы, XIX ғасыр аяғы - XX ғасыр басында қазақ халқы үшін аса қасірет болған жұқпалы аурулар кең таралды. Ауыр әлеуметтік-экономикалық тұрмыс жағдайы, төмен санитарлық деңгей, медициналық көмектің жоқтығы қазақ даласында жұқпалы аурулардың кең таралуына ықпал жасады. Шешек, тырысқақ, туберкулез аурулары жыл сайын жүздеген адамдар өмірін қиды. Осы індеттердің алдын-алуға алғашқы ауруханалар ұйымдастырылып, халыққа қызмет етті. Осындай аурухана Орал уезінде XIX ғасырдың аяғында он орынға арналып, ашылды. Кейін Орал облысы аумағында земстволық медициналық мекемелер жұмыс істей бастады. Қазан төңкерісі денсаулық сақтау ісіне жаңа екпін әкелді. 1918 жылы Денсаулық сақтау халық комиссариатының құрылуына байланысты Оралдағы ревком жанынан дәрігерлік-санитарлық бөлім ұйымдастырылып, көп кешікпей ол облыстық, губерниялық денсаулық сақтау бөліміне айналды.

1920 жылы Оралда денсаулық сақтау бөлімі құрылып, он бөлім, он екі бөлімше ашылады. Бұл бөлім Орал өңірінде денсаулық сақтау ісінің нығайып, жұқпалы аурулардың тарауынан сақтандыру, санитарлық-ағарту жұмыстарын жүргізу, емдеу ісін басқару, дәрі-дәрмекпен жабдықтау жұмыстарын да атқарып отырды.

Алғаш рет 1920 жылы Оралда обаға қарсы зертхана жасақталады. Медицина мамандарын дайындау мақсатында Оралда фельдшерлік-акушерлік мектеп ашылады. Губернияда барлығы 1921 жылы 441 медицина қызметкері, оның ішінде 50 шақты дәрігер болды. 1926 жылы Оралда өкпе ауруына қарсы диспансер ашылады. Ал, келесі жылы тері-венерологиялық станциясы ұйымдастырылды. Денсаулық сақтау саласы 30 жылдардың екінші жартысында дами бастайды. Емдеу-демалыс орындарының желісі жолға қойыла бастады. 1939 жылы облыс бойынша жеті демалыс үйі мен шипажайы болды. Оның ішінде балалар туберкулезі ем-демалыс үйі, ауру балаларға арналған демалыс үйі де болды [2, 8б].

Ұлы Отан соғысы қарсаңында облыста 1405 орындық амбулаториялық ем қолданатын 117 аурухана мекемесі, 187 акушерлік-фельдшерлік орын, 36 перзентхана болды. Онда 188 дәрігер, 1097 орта медицина қызметкерлері жұмыс істеді. Соғыс басталған соң, облыс аумағы майданның жақын тылы саналып, жаралы, ауру жауынгерлер қабылдайтын әскери емхана жүйелері құрылады [3, 8б].

XX ғасырдың басында қазіргі Ақтөбе облысы өңірінде дәрігерлік-санитарлық ұйым мекемелерінің саны артты. Оның қатарына бірқатар емдеу мекемелері, қалалық және ауылдық дәріханалар қосылды. 1920 жылы уездің Денсаулық сақтау бөлімі ашылады. Уездік денсаулық сақтау бөлімінің құрамында ана мен баланы сақтау, сараптау бөлімі, фармацевтикалық бөлімшелер болды. Қалалық аурухана 60 орынға көбейіп, 20 орындық босану үйі ашылуы денсаулық сақтаудың дамуындағы маңызды оқиға болды. 1923 жылы 30 орындық балалар ауруханасы, бір жылдан соң республикада тұңғыш рет Ақтөбеде тері-венерологиялық емдеу мекемесі ашылады. Осы жылдары ана мен бала үйі, балалар кеңесі мен жедел жәрдем станциялары іске қосылады. Негізінен түсіктің көп болуына, дәрігерлік бақылаудың болмауына және материалдық жағдайының ауырлығына байланысты осы кезеңде балалар өлімі 50,0 пайызға артты. 1927-1928 жылдары санитарлық-бактериологиялық зертхана, құтыру мен безгекке қарсы станциялар ашылады.

30 жылдардың басында Ақтөбе облысында 23 дәрігер, 31 фельдшер, 63 көмекші акушерлер қызмет көрсетсе, 116 орындық аурухана жұмыс істеді. Қалалық ауруханада хирургиялық, терапиялық, гинекологиялық, босану үйі, жұқпалы аурулар, мүгедектер үйі, әйелдерге кеңес, тұтқындар үйі жанындағы аурухана секілді жаңа бөлімшелер жұмыс жасады. Осы жылдары Ақтөбеде терінің үлбіреу жарақатының ауруханасы ашылады. Бұл кезеңде медициналық ұлт мамандары да даярланады. 1929 жылы Қостанай қаласында медицина техникумы ашылып, Ақтөбе медицина техникумы осында ауыстырылды. 1936 жылы Ақтөбе медбикелер мектебі ашылып, ол кейін облыстық медицина училищесі болып қайта құрылады.

Сонымен бірге, Қазақстанда тұңғыш рет 1938 жылы Ақтөбе қаласында санитарлық авиация негізі қаланып, үш ұшақтан құрылған жасақ жұмысқа кірісті.

Ақтөбе қаласында 1939 жылы жаңа емхана ашылады. Емхана жақсы медициналық қондырғылармен, аспаптарымен, жиһазбен жабдықталады. Екі рентген кабинеті, тіс кабинеті, ингаляторий, зертхана, физиотерапевтикалық кабинеті халыққа қызмет көрсетеді. Соғыс жылдарында Ақтөбе облысының денсаулық сақтау орындары әскери ауруханалар жүйесін құру, жарақат алған және науқас жауынгерлерге ем жасау барысында үлкен жұмыстар жүргізілді. Сол кездегі ауыр экономикалық жағдайларға қарамастан медициналық мекемелер саны көбейе түсті. Фельдшерлік және акушерлік пункттер, санитарлық-эпидемиологиялық станция, Харьковтан көшірілген балалар сүйек-буын диспансері қызмет жасай бастады. Соғыс жылдары 40 орындық күл ауруының станциясы уақытша құрылды.

Гурьев облысында денсаулық сақтау ісі шаралары Батыс Қазақстанның басқа өңірлеріне қарағанда кеш қолға алынған. Тек, 1927 жылы ғана бірінші фельдшерлік мекеме ашылып, халыққа қызмет көрсете бастаған. 1928 жылдан бастап, облыс аудандары мен ауылдарына арнап медицина мамандарын даярлау ісі қолға алына бастайды. 1936 жылы облыс халқына 36 дәрігер мен 279 орташа дәрежедегі медицина мамандары қызмет көрсетеді, жергілікті жерде 2074 орындық 6 емхана мен ауруханалар жұмыс жасады. Ұлы Отан соғысы қарсаңында Гурьев қаласында 22 әскери ауруханалар орналастырылды.

Ал Маңғыстау өңірінде 1920 жылы әскери ревкомның бұйрығымен Форт-Шевченкода денсаулық сақтау бөлімі құрылды. Осы жылы жұқпалы ауруларға қарсы күресу үшін арнаулы топтар құрылды. Өйткені, Маңғыстау жерінде тырысқақ пен оба ауруы белең алып, көп адам шығыны болды. 1926 жылы Баутинода бір аурухана, бір емхана, бір дәріхана болса, Форт-Шевченкода бір емхана, бір дәріхана, тіс дәрігерлік бөлмесі жергілікті тұрғындарға медициналық көмек көрсетті. Кейін Түпқарағанда 1 дәрігер, 2 дәрігердің көмекшісі, 1 акушер, 3 ауру күтуші, ал Таушық ауданында фельдшерлік мекемеде 1 фельдшер мен 1 акушер жұмыс істеген. 1932 жылы бұнда телімдік ауруханасы ашылады. 1947 жылы Таушықта медбикелер дайындайтын курс ашылып, отыз шақты адам медбикелік білім алып шықты. 50 жылдардың басында шалғайдағы алыс ауылдық жерлер Түщықұдық, Сенекте фельдшерлік-акушерлік мекемелер, ауруханалар ашыла бастады. Алайда, Маңғыстау өлкесінің өз алдына облыс болып бөлінуіне дейін денсаулық сақтау ісі көп жылдар қарқынды дами алмады. 1957 жылы өлкеде бары 85 орындық аурухана жүйесі болды. Оның 75-і қалалық қоныстарды қамтыды. Оның ішінде қалада 25 орындық туберкулез, 6 орындық босану үйі, 4 орындық балаларды емдеу орындары болды. Ал, ауылда 2 орындық босану орнымен бірге, 1 фельдшерлік, 10 фельдшерлік-акушерлік мекеме ұйымдастырылған [4, 123б].

Арада екі жыл өткен соң, денсаулық сақтау мекемелеріндегі орын саны 90-ға жетті. 25 орындық аудандық аурухана, 25 орындық туберкулез ауруханасы, 30 орындық Баутино ауруханасы мен 5 орындық ауылдық аурухана халыққа қызмет жасады. Ауданда бары 17 жоғары білімді дәрігер-маман болса, оның екеуі ғана ауылдық мекендерде еңбектенді. Олардың қатарында екі педиатр, екі акушер-гинеколог, екі хирург, екі терапевт болса, қалғаны бір-бірден венеролог, окулист, оталоринголог, невропатолог, рентгенолог, инфекционист болған [5, 11б]. 1954 жылы аудан ауруханаларындағы төсек-орын саны 110, 1965 жылы 150-ге жетті [6, 1б]. Дәрігерлер саны 30-ға артты.

Қорыта келе, осы келтірілген деректер Батыс Қазақстанның жекелеген облыстарындағы денсаулық сақтау саласының XX ғасырдың екінші жартысында ұзақ даму жолына түскендігін дәлелдейді. Халыққа медициналық көмек берудің қалыптасу тұсынан бастап, әлеуметтік ортаның маңызды көрсеткіші ретінде орныққан денсаулық сақтау саласы Батыс Қазақстан өңірінде ұзақ даму уақытын бастан өткерді. Осы уақыт ішінде алғашқы медициналық көмек беру үйлері, егу орындары, емдеу отаулары ретінде негізі қаланған сала ірі емдеу мекемелеріне, ауруханаларға, станцияларға айналды. Ғасыр басындағы оба, шешек, тырысқақ сынды сансыз аурулардан жапа шеккен қазақ

даласына медициналық көмек ұсынған бірлі-жарым фельдшерлерден қарастырылып отырған кезең соңында тұтас дәрігер мамандар толқыны ұласты.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Президентінің Мұрағаты, 708-қ, 5/1-т, 1371-і.
2. Батыс Қазақстан Облыстық Мемлекеттік Мұрағаты, 1553-қ, 1-т, 47-і.
3. Батыс Қазақстан Облыстық Мемлекеттік Мұрағаты, 4-қ, 2-т, 1889-і.
4. Маңғыстау Облыстық Мемлекеттік Мұрағаты, 108-қ, 1-т, 2-і.
5. Маңғыстау Облыстық Мемлекеттік Мұрағаты, 197-қ, 2-т, 1260-і.
6. Маңғыстау Облыстық Мемлекеттік Мұрағаты, 139-қ, 1-т, 3-і.

Баширова А.М.

МЕЧЕТИ И МЕДРЕСЕ В ВОСТОЧНОМ КАЗАХСТАНЕ

В современном мире, по оценкам аналитиков, одна четвертая часть всех жителей планеты Земля исповедует Ислам. Это около двух миллиардов наших современников. Религия эта оказалась столь необходимой людям, а значит и жизнеспособной, что уже с VII-VIII веков широко распространилась в Азии, Африке и некоторой части Европы. Со временем уверенные ростки новой религии взошли и в Средней Азии, в VIII-IX веках ислам в виде его суннитского толка проник и на земли тюрков, укрепился и пустил корни. В это же время здесь появились первые мечети и медресе.

Какими они были, первые рукотворные земные здания, где аккумулировалось и Всевышнего? У мечетей и медресе, подобно людям, их строившим, есть своя история, жизнь, свое прошлое, и оно уникально не только как произведение искусства, но как материальное свидетельство становления духовной, этической культуры человека. Сквозь судьбы мечетей, так же, как сквозь жизни их создателей, прошли добро и зло этого мира, радость бытия и горечь разрушения.

В унисон с мировой историей возникали и казахстанские **«дома Аллаха»**, коим принадлежит богатая и своеобразная летопись. И летопись эта хранит тайны истории той или иной эпохи, характерные черты того или иного общества, городов и поселений. И потому рассказ о мечетях и медресе, об их заслуге в духовном становлении человечества будет верным только в контексте определенного отрезка истории.

Со времени вхождения ислама на территорию нашей страны и вплоть до наших дней, за исключением периодов войн и набегов, не прекращается строительство мечетей. И это закономерно, потому что ни одно общество, ни одна цивилизация не выживает без духовных ценностей. Во все времена мечеть представляла собой средоточие добра, этики и играла огромную цементирующую роль в жизни любого народа, так как призывала к дружбе, людскому единству, неустанно трудилась над духовным ростом человека и таким образом обеспечивала прогресс.

Как известно, казахи вели наполовину кочевой, наполовину оседлый образ жизни. Поэтому строительство мечетей в Казахстане сопряжено с самыми характерными годами и периодами истории. По этим годам можно отслеживать историю нашей страны, так как распространение ислама на огромной территории, а точнее - его укоренение и глубокое признание всех высоких постулатов, растянулось на несколько веков.

В этой статье я хочу рассмотреть развитие мечетей и медресе в Восточном Казахстане. Хотя изначально более духовным регионом каонечно же являлся Южный Казахстан. Так как благодаря некоторым арабоязычным письменным источникам, стало известно, что в 893 году в городе Таразе на месте дома молитвы была построена **мечеть**. В настоящее время историки условно считают ее одной из первых мечетей в республике. Но религия в тот период не могла охватить все и сразу. Для этого понадобились века. Ведь в исотрии нашей страны были и гонения и отвержение мусульманства [1, 189 с]

В XVIII в.началась плановая колонизация наших земель царской Россией, ввели политику экспансии. Екатерина II в 1789 году издала указ, по которому разрешалось строительство мечетей и медресе на казахских землях. Но царская администрация быстро изменила свои взгляды и в степи начали принуждать к христианству и крещению. А в 1848 году вышел указ, запрещающий не только среднеазиатским но и казахским религиозным деятелям получившим духовное образование в Бухаре, Хиве, а так же в других городах Мауереннахара, распростронение мусульманства среди населения Казахстана.